

ԱՊՈՒՂԱՄՐ

կողմանց լեզուներու հետ խնամութիւն ունենալ կը թուի, և սակայն կը կոահուրի՝ շնորհիւ յԱտորեստանեայց փոխ առնուած գաղափարանիշերու, անիծից ձևերու, և մի քանի խաղեան ծանօթ բառերու՝ որոց ցուցակն հարստանալու վրայ է:

Փալով խաղեան սեպածն գրերով արձանագրութեան լեզուին՝ ըսինք արդէն թէ՛ դեռ ինդրոյ տակ է. ոմանք (Հինըս, Մորզման, Հիսարլեան) հին հայերէն կը համարին, այլք (Սանտալեան) բառերու մեծամասնութիւնն միայն հայերէն կը կարծեն, և միւսներն զրացի լեզուաց յատուկ, մի քանի գիտուններ (Արծորման, Սէյս) վրացերէնի մերձաւոր կ'ենթադրեն, կան ալ որ (Փալուստ Տէր Մկրտչեան) Ուտուրէնի մօտ կը գտնեն և կամ անծանօթ լեզու մը կը համարին (Կիւար):

Խաղեան արձանագրութեանց մէջ ներկային շատ մը աշխարհագրական անուններու ցանկն տուինք արդէն (էջ 7): Յատուկ անուններէ Մենուշի՝ Մանաւազ, Արգիստիսի՝ Արագած, և Արամի՝ Արամ ըլլալուն կասկած չունիմք:

Ն. ՏԱՂԱԽԱՐԵԱՆ

Շաքախարի

տած են նաև Լընորման, Հինըս, Լէման, Ռօբերդ, Լայարդ և այլք:

Ուրարտերէնով և մի այլ ծանօթ լեզուով արձանագրութիւններ մեծապէս պիտի նպաստեն ընթերցման և հասկացողութեան, բայց միայն 1875ին երկլեզուան (Ուրարտերէն և Սորեստաներէն) արձանագրութիւն մը գտնուած է, սակայն շատ համառօտ ըլլալուն մեծ ծառայութիւն մը չմատոյց:

Տգիտութիւնը աշխարհիս ամենէն մեծ պատու հասն է (Պուտա):

Պիոն իմաստասէր դժնդակ չարիք կը համարէր՝ չարեաց համբերել չի գիտնալ:

Ակեպտականութիւնը՝ բարձրագոյն եղողներու յատուկ չէ՝ այլ կարճամիտ և հպարտ անձանց սեփական է:

Ջգուշաքի՝ առաջին սխալմունքէ:

Պահլաւունի Գրիգոր, Վահրամ իշխանաց-իշխան, Ապուլարը-մարգպան, Գրիգոր Մարգիստրոս և ուրիշները իրենց տիտղոս - սոհմանուն գործածում են Ապուլարի և սունը Ապուլարի, մի այնպիսի խորթ ազգանունով, որ անշուշտ օտարաձուտ է: Այս օտարոտի ազգանուն բացատրութիւնը չի տւել Հայր - Ալիշանը իւր «Շիրակի Տեղագրութեան» մէջ, նոյնպէս ինձ չի պատահել մի ուրիշ տեղ զրա մեկնութիւնը կարդալ:

Ամսիս 12ին Մարմաշէնի տաճարն այցելելիս այս ազգանունը դարձաւ մտածութեանս առարկայ, որի մասին հասայ հետեւել եզրակացութեան, որը հասցընում եմ «Բազմալեզու» խմբագրութեան:

Ինչպէս յայտնի է հնումը մեր երկրում ազգանուններ չէին գործածուում, այլ բանեցնում էին միայն սոհմական անունները՝ Արշակունի, Պահլաւունի, Բագրատունի, Ռշտունի, ևն, որոնք յատուկ էին գաւառներին տիրող նախարարական տներին: Ապուլարի ծագումը չի կարելի հնորում փնտռել, նա ծնունդ է Սարակինոսների տիրապետութեան, որոնց գերիշխանութեան ժամանակ հայ ըաղաքակրթութեան վրայ իրենց ներգործութիւնը թողեց Արարական լեզուն: Ապուլար, Ապուլ-Սոսան, Արդման, Ապուլարիդ, Ապուլ-Սոսար, Ապուսեր, Ապուսէիդ ևայն, այնպիսի յատուկ անուններ են, որոնք Բագրատի ամիրապետութեան շրջանից անդրադարձել են մեր իշխանական տները:

Ինչպէս յայտնի է, Ամիրապետները իրենց ստորադաս իշխաններին պաշտօններ յանձնելիս, նրանց շնորհում էին բնորոշ տիտղոսներ, որոնք յարմարեցնում էին կամ պաշտօնեաների գործունէութեան և կամ ծագման հետ: Արքայանոց շրջանում գործածութեան մէջ ընկան՝ Մօզէդ-Գօվէ, Աթադէդ-Գօվէ, Շէրէֆէթ-Գօվէ և ուրիշ տիտղոսներ: Սելջուկների շրջանում Աթարէզ, Աղբուղայ, - Ամիր-Շահ, Բախ,

տիար, Թադիադին, Խադան, Մահմէտիք,
Նուրէդ-Գին ևայլն:

Չէր կարող չը պատահել, որ Պահլա-
ւունիներն էլ, դարու սովորութեան համա-
ձայն չը հետամտէին Արեւելի հրամանա-
կալ Ամիրապետից որոշ հրովարտակ ձեռք
բերել իրենց իշխանական տոհմի տիտղոս-
սով, որոնք միշտ ձգտել էին ինչպէս
Հայ-եկեղեցական, նոյնպէս պետական իշ-
խանութեան գաւազանները իրենց ձեռքե-
րի մէջ ունենալ: Եւ ի՞նչ աւելի կարող էր
հաճել լինել Պահլաւունիներին, բացի
իրենց մեծ Պապի՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
տիտղոսը վաւերացնել, վերանորոգել տալ
նոյնպէս Ամիրապետների հրովարտակով և
կրի իրենց Պահլաւ ազգանան հետ, որը
բորձածէ ևն իրենց բոլոր շինւածքների
արձանագրութիւնների մէջ:

Այս պարագան մեզ ստիպում է ենթա-
դրել, որ Ապոստոլը մի տիտղոս արձա-
նագրւած և շնորհւած վահրամ իշխա-
նաց-իշխանի պապին, կամ նրա հօրը ա-
մերապետական հրովարտակով: Այս Ա-
պոստոլը բառը թուով է Արու — Ղամբէր
բառի աղանատումն ու կրճատումը: Մ տա-
րից յետոյ Պ տառի արտասանութիւնը
այնքան խորթ է հայերիս մէջ, մանաւանդ
ի տարից առաջ և այն էլ էլ կրճատու-
մից յետոյ, որ ինքնըստինքեան հասկանա-
լի է, թէ ինչի է համարացել և չքացել Պ
տառը: Արադարէր բառի աղաւաղածը
դարձել է Ապոստոլ, որը նշանակումէ Ղամ-
բէրի սերունդ, կամ աւելի ճիշտը Լու-
սաւորչի — (ճրագի) յաջորդները — Լու-
սաւորչի զարմը:

Մտրտ

ԱՏԳՈՅՏ

Աշխատութիւնը՝ ոսկի կը ծնուցանէ. ողջմը-
տութիւնը՝ գայն կը պահէ:

Կը քնանայի և կ'երազէի թէ կհանքը գեղեց-
կութիւն է. բայց արթնցայ և տեսայ թէ կեան-
քը ՊԱՐՏՈ ՎԱՍՏԱՐՈՒՄ Է:

Հնազանդիկ սովորելով՝ հրամայել կը սորվուի:
Այլոց երջանկութեան վրայ՝ բնաւ մի նա-
խանձիր (ձենել):

Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ի

Վ. Ի Ր Գ Ի Լ Ի Ո Ս Ի « Ե Ն Է Ա Կ Ա Ն » Է Ն

ՊԱՏՄ. ՏՐՈՒՄԻՍ ԿՈՐԻՍԱՄԱՆ

(Ա մար տն բազմ. 1908, Արդի, էջ 175)

«Հիշդ այն պահուն՝ ուր կը սկըսի առջի քունն՝
Աստուածներուն հաճոյական քաղցր բնձան՝
Հէք մահացուաց ոսկորներուն մէջ սողալ,
Անա Հեկտոր քունիս մէջ ինձ երեցաւ
Տրոտում տըխուր՝ արտօսարբուի աչքերով.
Այնպէս՝ ինչպէս տեսայ հրեմմի գանի
Ընդքարէ երկրի կառքէն՝ սեւցած, փոշիւց,
Արիւնթաթախ, և խրաքէն ծակ ոտքն ուռած:
Անդ ինձի, ո՛հ, ինչ դարձեր էր անի,
Ո՛րքան փոխուեր էր երբեմնի Հեկտորէն,
Որ Աթիլի կողպատները հագած
Մեզի կու գար, կամ փոխգական հրէ կըրակի
Աթալեացոց նաւատորմին կը նետէր.
Մօրուքն աղտոտ, հողոտ բոլոր, ու մագէրն
Իր գեղեցիկ իւրա կըպած արիւնով.
Եւ կը կըրէր դեռ իր վէրքերն անհամար
Ձորս հայրենի պարիսպներուն շուրջն առաւ,
Ինձ թըւեցաւ որ էն առաջ էս իրեն
Ուղղեցի այս աթիւր խօսքերը լալով.

«Ով Տրոյիոյ դու լոյս, ով յոյս անոստան
«Վարանացուց. այսքան ինչո՞ւ ուշացար.
«Ո՛ր կողմերէն կու գաս, Հեկտոր անձնալի:
«Մենք ոգեսպառ՝ քուկիներէդ շատերուն
«Կտոտրածէն, և քաղաքին ու մարդոց
«Բիր կերպակերպ աղէտքներէն, ցաւէն վերջ՝
«Ըզբեղ, ո՛հ, ինչ վիճակի մէջ կը տեսնեմք:
«Ինչ դէպք դըմնէ՛կ աղհատէ՛կ վէրքը այսժառ,
«Եւ ինչ էն այդ վէրքերն որ վրադ էր տեսնեմ»:
«Ինքն ինձի չի՛ պատասխաներ, և ոչ ալ
Իմ սքննոտի հարցումներուս փայժ կ'ընէ,
Այլ հանելով իր կուրծքէն խոր հոտաչներ,
«Փախի՛ր կ'ըսէ, աստուածորդիդ, ո՛հ, փախի՛ր,
«Եւ ինքզինքդ ապտէ՛ այս բոցերէն.
«Անա գրաւեր է թըշնամին պարիսպներն,
«Անա Տրոյան իր բարձրաբերձ կատարէն
«Հիմնայատակ կը կործանի. կը բաւէ
«Ինչ որ մինչեւ ցարդ գործուեցաւ Պրիամու
«Եւ հայրենեաց համար. եթէ կարենար
«Մահացու ձեռքը պաշտպանել Պերգաման,
«Կը պաշտպանուեր ան դեռ այս իմ բազուկով:
«Սըրբութիւններն ու թերափները Տրոյան
«Փեղ կը յանձնէ. ա՛ն դուն գանոցք իբր ընկեր
«Ճակատագրիդ, անոնց պարիսպ փընտռէ դուն,